

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2014

MADUO: 70

NAKO: 2 diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 18.

DITAELO

1. Buisa ditaelo ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaane la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipotso go tswa mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo tlhopha dipotso tse o batlang go di araba.
3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le NNE:

KAROLO YA A: Padi
KAROLO YA B: Terama
KAROLO YA C: Dikgangkhutshwe
KAROLO YA D: Poko
4. Araba DIPOTSO DI LE PEDI fela, potso e le NNGWE go tswa mo dikarolong TSE PEDI tse di farologaneng:

KAROLO YA A: PADI
Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

KAROLO YA B: TERAMA
Araba potso go tswa mo terameng e o e buisitseng.

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo dikhutshweng tse di boditsweng.

KAROLO YA D: POKO
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo mabokong a a boditsweng.
5. Lenaanenetefatso le tla go thusa mo tlhophong ya dipotso.
6. Latela ditaelo tse o di neetsweng go tswa mo karolong nngwe le nngwe ka kelotlhoko.
7. Kwala palo ya dikarabo jaaka di tlhagelela mo pampiring ya dipotso.
8. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
9. Tiriso ya nako e e tshitshinngwang: Metsotso e le masomeamarataro (60) e dirisiwe mo karolong nngwe le nngwe.
10. Kwala ka mokwalo o o phepa o o bonalang.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhophisa dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: PADI		
Araba potso go tswa mo pading e le NNGWE e o e buisitseng.		
POTSO	MADUO	TSEBE
1. <i>Morabaraba</i>	35	5
KGOTSA		
2. <i>Bogosi Kupe</i>	35	8
KAROLO YA B: TERAMA		
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo terameng.		
3. <i>Bo tla sa jang?</i>	35	11
KAROLO YA C: KGANGKHUTSHWE		
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo dikgangkhutshweng.		
4.1 <i>Lenyalo ke kgetsi ya lesogodi</i>	18	14
4.2 <i>Moepalemema o a bo a le ikepela</i>	17	15
KAROLO YA D: POKO		
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo mabokong.		
5.1 <i>Ke go tsenya phatsimane</i>	17	17
5.2 <i>Bosiela</i>	18	18

LENANENETEFATSO

Lebelela lenaanenetefatso le le latelang go bona gore o arabile dipotso tse di tlhokegang:

KAROLO	NOMORO YA POTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA POTSO E O E ARABILENG
A: PADI (Dipotso tse dikhutshwane)	1–2	1	
KGOTSA			
B: TERAMA (Dipotso tse dikhutshwane)	3	1	
KGOTSA			
C: KGANGKHUTSHWE (Dipotso tse dikhutshwane)	4	2 (4.1 + 4.2)	
KGOTSA			
D: POKO (Dipotso tse dikhutshwane)	5	2 (5.1 + 5.2)	

ELA TLHOKO: Netefatsa gore o arabile dipotso go tswa mo dikarolong di le PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 1: MORABARABA – SJ Lebetho

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

1.1 NOPOLO A

Letsatsi la tshipi la ba bona e le motshegare wa maitseboa ba le ka fa ga gaabo Ntshimane. Batsadi ba gagwe ba ne ba se gona mo gae, a setse le kgaitsadie yo mogolo fela. Kgaitsadie o ne a setse a bone gore mosimane o godile.

Setshameka-dipolata sa dumaduma mmimo o ratwa ke boobabedi; nako e kete e ka emisiwa gore lebaka le, le se ka la fela. Mogoloe a ba leretse senonyana le dimonamonenyana. Ba iketla.

E rile fa letsatsi le kotama fa godimo ga thabana ya Tsogwe, ba tloga ba goga dinao, ba tshela motlhaba, noka e se na metsi a a elang, ba leba moseja.

Ntshimane a tsaya lobakanyana a ise a boe. Mogoloe, kgaitsadie, a mo emela. E rile fa a tsena a fitlhela a setse a siamisitse dilalelo.

'Morwesi a reng, Ntshi?'

'Ka eng?' Bakeng sa go mo araba, kgaitsadie a tswelala ka go tlhagisa maikutlo a gagwe mabapi le mosetsana.

'Mpolelele gore Morwesi fa a ka itse gore o ne o ile toropong le Ntshetsana, o tla reng?'

'Nnyaya ke ne ke mo tsamaisa tsela fela gonne o ne a nkopile. Ga go sepe fa teng. Ke eng o ntebile jaaka e kete ga o dumele jaana?'

- 1.1.1 Ntshimane o ne a amana jang le Morwesi? (1)
- 1.1.2 Bogolo jwa ditiragalo tsa padi e, di diragalela kwa motseng ofe? (1)
- 1.1.3 Mmaagwe Morwesi o ne a tsaya kamano ya bobedi jo jang? Tshegetsana ka lebaka. (3)
- 1.1.4 Go tlile jang gore Mpute le Ntshimane e nne ditsala? (2)
- 1.1.5 Botsalano jwa ga Ntshimane le Ntshetsana, bo amile lerato la ga Ntshimane le Morwesi jang? (2)
- 1.1.6 Goreng Ntshetsana a ne a batla gore Ntshimane a mo etele? (2)
- 1.1.7 Kgaisadie Ntshimane o kaya eng fa a re o ne a setse a bone gore mosimane o godile. (2)
- 1.1.8 Ke mafoko afeng a a supang fa kgaisadie Ntshimane a ne a sa rate kamano ya gagwe le Ntshetsana? (2)

1.1.9 Ka puisano e, kgaitsadie Ntshimane o tthagisa Ntshimane e le motho yo o ntseng jang? (2)

1.1.10 Ka dintlha di le PEDI tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng basetsana ba ne ba rata Ntshimane? (2)

Tlhopha karabo e e nepagetseng mo go 1.1.11–1.1.12.

1.1.11 Peter le Mpute ba kopane lwa ntlha kwa ...

- A Lakasanta.
- B Bodibe.
- C Ga-Rankuwa.
- D Sibasa. (1)

1.1.12 Kgaisadie Ntshimane o utlwile gore Ntshimane o itisa le Ntshetsana ka ...

- A Bontle.
- B Mmemme.
- C Naome.
- D Mmakgosi. (1)

1.2 **NOPOLO B**

Mpute fa a le esi o ne a siame, fela ditsala tsa gagwe, mofuta o a neng a kopana le ona, di ne di mo tsenya letshogo. Sengwe le sengwe se ne se ka diragala, mme e ne e tla nna maswe, bogolo jang ka a boleetse batsadi mafoko e se a nnete.

Fa ba tsena mo beseng ya nna gona mowa o boang. A lokologa mme a botsa Mpute gore o simolotse leng go nwa.

'Bogologolo.'

'Ntlha ke ntse ke sa itse?'

'Potso ya gago tota ke gore ke ka ntlha ya eng ke sa go bolelela, ga ke re? Gona o ne o eletsa go dira eng fa o itse?' a bua kwa ntle ga bogale.

'Ke ne ke eletsa go itse fela.'

Mpute a ntsha sakarete a se tshuba. Morwesi a mo leba, a sedimogelwa. E ne e le la ntlha a elelelwa gore Mpute o a goga. E ne e se gore nako yotlhe Mpute o ne a ntse a sa goge, e ne e mpa e le gore ka nako e Mpute a ntshitseng sakarete ka yona, Morwesi o ne a gopotse Ntshimane.

Ba nna nako e telele ka tidimalo. Bese ya tsamaya e gelelela batho mo dikalaneng tsa Tshwane. Ya goa le dikgwa tsa maburu, ya tsena ka dikaka tsa boModuane. Ya tihatloga, ya rapalala le matlapa, ya leba nageng ya dikgopi, ya Kgabalatsane.

1.2.1 Morwesi le Mpute ba ne ba laleditswe ke mang kwa Ga-Rankuwa? (1)

1.2.2 Motho yo o ba laleditseng, o ne a ba laleditse go tla go dira eng? (2)

- 1.2.3 Lekgarebe la nnete la ga Mpute ke mang? (1)
- 1.2.4 Tlhalosa ka boripana mabaka a a neng a pateletsa Morwesi le Mpute go kgaotsa leeto lwa bona la kwa Ga-Rankuwa pele ga nako. (2)
- 1.2.5 Mpute le Morwesi, ba ne ba amana jang? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.2.6 A o rata kgolagano ya ga Mpute le Morwesi? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.2.7 Tlhagisa semelo sa ga Ntshetsana ka ntlha e le NNGWE. Tshegetsa ka lebaka. (2)

Tlhopha karabo e e nepagetseng mo go 1.2.8–1.2.9.

- 1.2.8 Bontle o ne a tseno sekolo kwa ... (1)
- A Lebotlwane.
  - B Mangaung.
  - C Mafikeng.
  - D Khwadubeng.
- 1.2.9 Mosetsana yo o neng a nna a beile metsamao ya Ntshimane leitlho ke ... (1)
- A Mmemme.
  - B Mmamoki.
  - C Mmakgosi.
  - D Mapule.

[35]

KGOTSA

POTSO 2: BOGOSI KUPE – DPS Monyaise

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

2.1 NOPOLO A

Ba boela kwa mogwaafatsheng. Mo tseleng, jaaka e kete o tswela ka puo e ba ntseng ba e tshwere, a re, 'Monna, go ne go se na ka mokgwa o mongwe, a ke re?'

'Go ne go se ka mokgwa o mongwe. Fa e se nna, ke bone – e ke re? Ke raya gore o nthuse, rra. O se ka wa ntomeletsa. Nna le bontsalake e sale e tloga e le sa ntšwa le phiri; mme fa ke sa loma pele, go ne go tla loma bone pele. Go ka bo go ntse go tshwana: mongwe wa rona o ne a ntse a ya go thiboga, e ke re?' Monna a itse gore ka 'E ke re' wa gantsintsi o leka go imolola segakolodi. 'Monna, o se letle tiragalo ya bosigo jono go go senyetsa maikaelelo. A re tswela pele ka se re mo go sone. A o a utlwa?' Monna a tsena mo mogwaafatsheng, a ba a tswa ka bonako, a nna fa fatshe, a tshega jaaka a ne a ise a ke a utlwe a tshega. Fa a se na go gelola keledi a re, 'Gore re tlhole le ene motshegare otlhe mme re sa lemoga gore o a itira! A dirametla! Monna jaanong re dira eng fa go ntse jaana?'

- 2.1.1 Ke bomang ba ba boelang kwa mogwaafatsheng? (2)
- 2.1.2 Batho ba o ba umakileng mo go 2.1.1 ba amana jang? (1)
- 2.1.3 Go tlile jang gore batho ba o ba umakileng mo go 2.1.1 ba kopane? Neela mabaka a le MABEDI. (4)
- 2.1.4 Ke eng se se diragetseng mo bathong ba o ba umakileng mo go 2.1.1 mme se sa dumelesege? (2)
- 2.1.5 Tlhalosa ka dintlha di le PEDI gore ke ka ntlha ya eng Modimoeng a ne a nna kwa dikgageng? (2)
- 2.1.6 Botshelo jwa ga Matlhodi bo ne bo se monate. A se ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 2.1.7 Modimoeng o ne a tswa kwa motseng ofe? (1)
- 2.1.8 A fa o lebile Matlhodi o ne a itumelela go nyalwa ke Oshupile? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 2.1.9 Naya leina la lephodisa le le neng le tshabega lebaibai. (1)
- 2.1.10 Ke mafoko afe a mokwadi a a dirisitseng go supa kgotlhang magareng ga Obakeng le bontsalae? (1)

Tlhopha karabo e e nepagetseng mo go 2.1.11–2.1.12.

2.1.11 Matlhodi ke morwadia ...

- A Motlhoiwa.
- B Tukisang.
- C Metsing.
- D Kgosi.

(1)

2.1.12 Modimoeng o ne a na le bokgoni jwa go betla ...

- A matlhabaphefo.
- B mokoro.
- C mmotorokara.
- D sefofane.

(1)

2.2 NOPOLO B

A ithaya a re o ka ba tshosa. 'Basimane ke romilwe ke kgosi go bitsa barongwa ba.'

Yo mmotlana a atamela, 'Ehe! jaanong ke eng e re o kopana nabo o sa boele kwa o tswang gone?' A tla. 'Se tile. Ka re ke eng o sa boa nabo? Bua!'

'Bone ga ke a ba bona.' Ga ba tsaya sebakanyana ba sa utlwa gore a reng. Ba ne ba goletse kwa morakeng jaaka bontsi jwa basimane ba metse ya Setswana, puo ya bone e le e e amang dikgomo fela. Fa mongwe a bua ka ga kgomo ba akofa go utlwa gore a reng; ka fa ntle ga sediko se sa botshelo jwa bone jwa gale, go ba tsaya lobaka go tshwara bokao jwa mafoko. Modimo o abetse rraabo ka mokgwa o o kgathisang: fa go batlega thata ya marapo, yo mmotlana a kgoromeletsa mogoloe kwa morago; fa go batlega botlhale, yo mogolo o tsaya maemo a gagwe ka tlhago. Ba sa utlwane sentle ka ntlha ya pharologanyo e, ya dikabelo tsa bone.

'O bonye mang?'

'Nnyaya, mogolole, a re ga a ba bona. Jaanong o batla gore a reng? Letsatsi le a tlhatloga. A re yeng.'

Ba tsena mo sekgweng, ba tsamaya sebakanyana, ba fitlha mo patlelong e kete e ne e le bobi. A itse gore ba ikaeletse go mmolaya.

2.2.1 Ke mang yo o neng a romilwe ke kgosi go bitsa barongwa?

(1)

2.2.2 Rraagwe basimane ba morongwa a buang le bona ke mang?

(1)

2.2.3 Tlhalosa ka dintlha di le PEDI ka ga se se lerileng kopano ya morongwa le basimane.

(4)

2.2.4 Goreng basimane ba ne ba batla go bolaya morongwa wa kgosi?

(2)

2.2.5 Barongwa ba ntlha ba kgosi ba feletse kae?

(1)

- 2.2.6 A katlholo e kgotlatshekelo e neng e e neetse monna yo o mo umakileng mo go 2.2.2 e ne e siame? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 2.2.7 Ke tiragalo efe e e neng ya tshosa barongwa ba bobedi ba kgosi? (2)
- Tlhopha karabo e e nepagetseng mo go 2.2.8–2.2.9.
- 2.2.8 Barongwa ba ntlha ba kgosi ba ne ba le ...
- A barataro.
  - B bane.
  - C babedi.
  - D lesome. (1)
- 2.2.9 Setlogolo sa ga Tukisang ke ...
- A Serokolo.
  - B Metsing.
  - C Oshupile.
  - D Obakeng. (1)
- [35]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TERAMA**MOLATSWANA WA GAETSHO – DMG Sekeleko**

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

POTSO 3: BO TLA SA JANG? – C Modise

Buisa dinopolo tse di latelang mme morago o arabe dipotso.

3.1 NOPOLO A

MMAKGOMOTSO:	Tsena! (<i>Lebati le a bulega le bo le tswalega</i>)
MMAKGOMOTSO:	(<i>Ka kgakgamalo</i>): Ao Kgomotso ngwanaka; fa o tla o rwele thoto jaana, a o etile kgotsa go diragala eng?
KGOMOTSO:	(<i>Ka mowa o o botlhoko</i>): Hae! Mma nte ke nne fa fatshe ke di go thatololele tlhe.
MMAKGOMOTSO:	A Phofu o go kobile ngwanaka?
KGOMOTSO:	(<i>O a sunasunetsa</i>): Mma, nna tse ke di boneng di tsitsibanya mmele e le ruri.
MMAKGOMOTSO:	(<i>Ka kutlolobotlhoko</i>): Se rialo tlhe Kgomotso ngwanaka ...
KGOMOTSO:	(<i>O a sunasunetsa</i>): Di tlabisa ditlhong mo go se nang bosekaseko mma.
MMAKGOMOTSO:	Se tlale pelo o nkitsise se se tlhagetseng Kgomotso.
KGOMOTSO:	(<i>O a sunasunetsa</i>): Mma, ke ne ke sa gopola gore nyalo e botlhoko jaana ...
MMAKGOMOTSO:	(<i>O a mo gomotsa</i>): Kgaotsa tlhe ngwanaka kana selo se se oketsa kutlolobotlhoko le ona matshwenyego.

- 3.1.1 Kgomotso o ne a nyetswe ke mang? (1)
- 3.1.2 Kgotlhang e tlholwa ke eng mo teramakhutshweng e? (2)
- 3.1.3 Kgomotso o kobilwe kwa ga gagwe? A se ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 3.1.4 Tlhalosa semelo sa ga RraKgomotso ka dintlha di le PEDI. Tshegetska ka mabaka. (4)
- 3.1.5 Tharabololo ya kgotlhang ya terama e, e nnile efe? (2)

3.1.6 A go ne go siame gore Kgomotso a ye go bega mathata a lelapa la gagwe kwa gaabo? (2)

3.1.7 Selebaleng o ne a ledisiwa ke eng thata jaana fa maphodisa a ne a mo tliseditse pegi ya loso? (2)

Tlhopha karabo e e nepagetseng mo go 3.1.8–3.1.9.

3.1.8 Mmui wa mafoko 'bo tla sa jang?' ke ... Kgomotso.
A malomaagwe
B rraagwe
C mmaagwe
D rragadiagwe (1)

3.1.9 Kgomotso o thusitswe ke ... go bona dinotlolo tsa ntlo ya gagwe.
A Phofu
B Selebaleng
C Lephodisa
D Rraagwe (1)

3.2 NOPOLO B

Kgomotso: (*Kakanyo e e tebileng*): Hh ...!! Ke a bo ke a go latsa kae tlhogo fa bosigo bo setse bo tsena jaana tota? Ke raya fa diphaposi tsothe di lotletswe jaana. Le tlala e nkabolotse. E kete go sejanaga se se emang fa ntle fa ... ka re ke tshaba le go okomela ruri, gongwe ke bone.

Lepodisi: (*Go konyakonya motho mo lebating*): Koko ...!

Kgomotso: Tsena!
(*Lebati le a bulega le be le tswalega*)

Lepodisi: Dumela mma.

Kgomotso: Agee sajene.

Lepodisi: A ke wena mogatsa Phofu mma?

Kgomotso: Ga ke itse gore ke go reye ke re ee kgotsa nnyaya jaaka Phofu a setse a bone mosadi yo moswa sajane ... ke eng o botsa? Kana ...

Lepodisi: Hm ...! Go thata.

Kgomotso: Go diragetse eng e kete o tla ntshosa jaana?

Lepodisi:	Pele re tla foo ... a o rata go nthaya o re lo kgaogane mma?
Kgomotso:	Go kgaogana ga re ise re kgaogane saji; le gale ke bona re tloga re kgaogana. (<i>O rata go lela</i>) Ke bua jaana e le gore o sale a lotlela ditswalo tsa diphaposi tsotlhe tsa ntlo a di naya kgarebe eo ya gagwe.
Lepodisi:	Ruri dilo di a diragala ... kgarebe eo ke mang? Le gone e nna kae?

- 3.2.1 Naya leina la modiragatsi yo o neng a ratana le Phofu. (1)
- 3.2.2 Lepodisi le ne le tlile go dira eng kwa ga Kgomotso? (2)
- 3.2.3 Phofu le lekgarebe la gagwe ba dirile eng pele ba tsaya loeto? (2)
- 3.2.4 Phofu le lekgarebe la gagwe ba ne ba ya kwa kae? (1)
- 3.2.5 Go diragetse eng gore loeto lwa bona le se atlege? (2)
- 3.2.6 Fa o bona ke eng se Kgomotso a ka bong a se dirile go rarabolola mathata a lelapa la gagwe. (2)
- 3.2.7 Neela dintlha di le PEDI tse di bontshang gore Kgomotso o ne a le boikobo. (4)
- 3.2.8 Ka nako e Kgomotso a gorogang kwa gaabo, rraagwe o ne a le kwa kae? (1)
- 3.2.9 Goreng lepodisi le ne le re 'go thata'? (1)

Tlhopha karabo e e nepagetseng mo go 3.2.10–3.2.11.

- 3.2.10 Lekgarebe la ga Phofu le ne le nna mo ntlong ya ... (1)
- A bosupa.
B ntlha.
C boraro.
D borobedi.
- 3.2.11 Morero wa teramakhutshwe e ke ... (1)
- A lenyatso.
B lefufa.
C lorato.
D letlhoo.

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE**NGATANA YA LEHUMO – KM Mbonani le ba bangwe**

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

POTSO 4

Buisa dinopolo tse di latelang mme morago o arabe dipotso

4.1 LENYALO KE KGETSI YA LESOGODI – MI Siko

'Tlogela go lela mmaetsho re fetse kgang, selelo ga se kitla se busetsa maemo meriting. Pina e e ntsetse mafoko, ga go se ke tla tlholang ke se dira'.

Tota seboko se ne se tsene ka ntsha ya nama, monate wa letsatsi lotlhe o ne o tshetswe ke matute a mokgopa.

'Thaka ga go se ke tla se dirang, amogela sengwe le sengwe jaaka se ntse. Le nna ke lole e e matlhomahibidu le maikutlo pele ke tsaya tshwetso e morago ga go araba dipotso tse di boima go gaisa tsa moatlhodi'.

Lekau la tlhoma lekgarebe matlho morago ga go bua.

'Ke ne ke sa solofela fa o ka fetoga, lona banna le maobu a go ...'

Mokgethi a mo tsena ganong, 'Se ntsole ditswalo ke ise ke go thadisitse kwa motlhodi o tswang teng'.

'Le goka, a o ka tsaya tshwetso o ise o utlwe gore nna ka reng? Ke se o sa bolong go se ikemisetsa rra'.

Mokgethi a se tlhole a senya nako, a se leke le go fitlha mafoko a ga mmaagwe fa a begela Lebogang.

'Ga ke batle gore e re ka moso fa re tsena mo lefifing re bo re lela, kgotsa ga o ise o lemoge fa Mmê a go ntshetsa a masweu fela malatsi a? Setlhare sa mosi ke go o katoga. Fa nka bo ke sa go rate nka bo ke sa go tlhalosetsa tsotlhe tse Mmê a di buileng'.

- 4.1.1 Mokgethi o ne a buisana le mang? (1)
- 4.1.2 Ba ne ba le kwa kae? (1)
- 4.1.3 Ke eng se se isitseng Mokgethi kwa lefelong le o le umakileng mo go 4.1.2? (2)
- 4.1.4 Ke lekgarebe lefe le Dithole o neng a batla gore Mokgethi a ratane le lona? (1)
- 4.1.5 Lebaka la ga Dithole e ne e le lefe? (2)
- 4.1.6 Tlhalosa semelo sa ga Mokgethi ka dintlha di le PEDI. Tshegetsatsa ka lebaka. (4)
- 4.1.7 O tlhaloganya eng ka mafoko a a neng a buiwa ke Mokgethi a gore 'Setlhare sa mosi ke go o katoga'. (2)

- 4.1.8 Fa o ne o le Mokgethi a o ne o tla dumela go tlhophelwa lekgarebe? (2)
- 4.1.9 Go ya ka wena ke mang yo o tlhakatlhakanyeditseng Mokgethi botshelo morago ga go tlogelana le Lebogang? Tshegetsa karabo ya gago. (3)

4.2 **MOEPALEMENA O A BO A LE IKEPELA – BM Ditlhokwe**

... Ketlafenya o ne a tlhoka boitumelo le boikhutso mo moweng ka ntlha ya mosadi wa gagwe, yo o neng a mo ikanya, a mo tshotse jaaka mmaagwe, mmaagwe bana ba gagwe, yo o kileng a bo a wa a tsoga le ene. A ipotsa gore ke bomadimabe jwa eng jo bo mo apereng jaana, jaaka a tsogakaka masigo go batla tiro mme go se nko epe e e tswang lemina. A utlwiwa botlhoko ke madinyana a gagwe, a a neng a ikaetse go a betlela botshelo jo bonaana. A lemoga fa a ne a anegela bosane phefong, mosadi yo o neng a mo tlotla, a itse fa e le rre wa bana ba gagwe. Ka a ne a lailwe gore mosadi ga a tsholelediwe seatla, a bona gore a itidimalele. E ne e tle e re nako eo monna a ileng go batla tiro, ene a sale a phutha bana a e go tlhola kwa gae, e re thapama a boele morago. Go ne go sa belaetse go itshupa fa e le mmaagwe yo a neng a mo tsenya mowa o o maswe. E ne e re fa a tswa gae a tle a le mebala a hupile tedu, a bua fa ene a sa ye go ineela mo tshotlegong e kanakana, le go sapota monna yo o sa ikutlweng go dira ka khumo ya ga rraagwe etswa a re o mo nyetse.

- 4.2.1 Ketlafenya o ne a nyetse mang? (1)
- 4.2.2 Ke ka ntlha ya eng Ketlafenya a ne a sa itumela mo lenyalong la gagwe? (2)
- 4.2.3 Naya dilo di le PEDI tse di neng di sa itumedise rraatsalaagwe Ketlafenya. (4)
- 4.2.4 A fa o lebile mmaagwe mosadi wa ga Ketlafenya o ne a ratela ngwana wa gagwe botshelo? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 4.2.5 Ka dintlha di le PEDI tlhalosa semelo sa ga Thusano. Tshegetsa ka mabaka. (4)
- 4.2.6 Naya thitokgang/morero wa khutshwe e. (2)

Tlhopha karabo e e nepagetseng mo go 4.2.7–4.2.8.

- 4.2.7 Lelapa la ga Mmalenoko le ne le le kwa ... (1)
- A Tumane.
B Nakalatholo.
C Gouteng.
D Groenewalt.

4.2.8 Mmalemena ke tsala ya ga ...

- A Ketlafenya.
- B Kabelo.
- C Kerileng.
- D Mmalenoko.

(1)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: POKO**POTSO 5**

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

5.1

KE GO TSENYA PHATSIMANE – GK Setou

- 1 Fetoga letsatsi, ngwana wa Bakwena, mo motshegareng,
- 2 Tsatsi le letsatsi o mphatsimele se-ka-phatsimane.
- 3 Fetoga ngwedi bosigo, o nkgalalelele ka lorato.
- 4 Marang a lorato lwa gago e nne lefelo lentle go latsa tlhogo.
- 5 Phatsimane ke e go tsenyang, e phatsimise bophelo ba me.
- 6 Kana o a bo o galalela jang morwadia rratsalaaka!
- 7 Bontle ba gago bo ka eledisa difofu pono,
- 8 Bontle ba gago bo ka fetola segopa sa makau dimumu,
- 9 Sefike ga a itire a bitsa palo ya medimo a boduletse,
- 10 Pelo e a fufula fa a nagana go go naya matlaafuduga,
- 11 Nna morwa Setou ooManyane wa morokologadi ke a go tsaya.

- 5.1.1 Nopola tlogelo mo moleng wa 2. (1)
- 5.1.2 Go tsenya phatsimane go kaya eng? (1)
- 5.1.3 Neela ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng 2. (2)
- 5.1.4 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo moleng 7 le 8? (2)
- 5.1.5 Mosola wa ponagalo e, ke eng mo lebokong le? (2)
- 5.1.6 Mmoki o senola maikutlo afe? Tshegetsisa ka lebaka. (2)
- 5.1.7 Mmoki o kaya eng fa a re 'Sefike ga a itire a bitsa palo ya medimo a boduletse'? (2)
- 5.1.8 Nopola mola o o nang le sekapuo sa pheteletso. (2)
- 5.1.9 Tlhalosa bokao jwa mola 5. (2)
- 5.1.10 Tlhopha karabo e e nepagetseng.
Morero wa leboko le ke ...
A lenyalo.
B boitumelo.
C phatsimane.
D palamonwana. (1)

5.2

BOSIELA – LD Raditladi

1 Bosiela ruri ke leselamotlhaka,
2 Le utswang dikoko, masogo le dikgaka;
3 Bo tsena fela le fa ntlo e ageletswe,
4 Bo bo bo senya lokgapho lwa ntlo e feetswe.

5 Bosiela ruri bo ka bo bo itlhotlhorwa,
6 Nkoo ke bo tshwara ke bo gasetsa borwa
7 Ke bo latlha jaaka mokgatha wa kobo
8 Go garolakwa ke ditau tsa lengobo.

9 Fa bo ka bo bo se ngwana wa lobopo
10 Nkabo ke bo tseisa tsela fela e e kgopo,
11 Ka thipa ke bo sega mmele makgasa,
12 Ke baa ke re, Bosiela, tsamaya, o a ntshosa!

5.2.1 Ke sekapuo sefe se se dirisitsweng mo moleng wa 12? (2)

5.2.2 Nopola mola o o supang gore bosielaga bo thibelwe. (2)

5.2.3 Mmoki o senola maikutlo afe? Tshegetsaka lebaka. (2)

5.2.4 Naya dilo di le PEDI tse mmoki a neng a ka di dira go fedisa bosielaga. (2)

5.2.5 Fa o lebile goreng mmoki a re a ka latlhela bosielaga mo ditaung? (2)

5.2.6 Leboko le, ke la mofuta ofe? (1)

5.2.7 Naya morumo wa temana ya 3. (2)

5.2.8 Ke ka ntlha ya eng mmoki a sa kgone go itlhotlhora bosielaga? (2)

5.2.9 Nopola mola o sekapuo sa tshwantshanyo se tlhagelelang mo go ona. (2)

5.2.10 Tihopha karabo e e nepagetseng.

Mmoki o tshwantshisa bosielaga le ...

A lobopo.

B mokgatha wa kobo.

C ditau.

D leselamotlhaka. (1)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D: 35

PALOGOTLHE: 70